

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Romana Lavičky „Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450-1550 na rožmberském panství“.

Předkládaná disertační práce je výsledkem autorova mnohaletého systematického studia pozdně gotické architektury v regionu, který sice stál vždy v zájmu českého dějepisu umění, ale teprve po roce 1989 mohl být nahlížen a studován bez zábrán ve svém historickém celku, tedy na obou stranách dnešních státních hranic a navíc podložen nejen českou, ale i zahraniční literaturou.

Podobné téma, má-li mít smysl, musí být v první řadě založené na práci v terénu – dokumentaci a stavebně historické analýze, musí obnášet také důkladné obeznámení se s krajinou a jejími historickými proměnami i podmínkami, které určovaly její kulturní i ekonomické vzestupy a úpadky. Tím nijak nepodceňuji stránku badatelskou, zakotvenou v znalosti dosavadní literatury a jejím kritickým zhodnocení s přihlédnutím k metodickým posunům v oboru, naopak.

Jen zdůrazňuji, že Roman Lavička jakožto Jihočech byl od dob studií v krajině, jež se stala předmětem jeho odborného zájmu, doma, měl k ní blízko a mohl se k hlavním tématům dnešní předkládané práce opakovaně vracet, vždy s novými poznatky a zkušenostmi. Již jeho diplomová práce (Kostel sv. Maří Magdaleny ve Chvalšínách a architektura tzv. rožmberské huti, Katedra dějin umění FF UK Praha 2003) ukázala jeho ukotvení v precizním popisu, stavebně historickém průzkumu a snahu o strukturované utřídění studovaných památek. V době od dokončení magisterského studia po odevzdání disertační práce měl pak díky každodennímu bezprostřednímu styku s památkami v rámci svého zaměstnání (Národní památkový ústav České Budějovice) možnost ověřovat si starší badatelské názory a hypotézy a konfrontovat je neustále s novými nálezy a vlastními poznatky. Velkým přínosem byla a je jistě i jeho spolupráce s mladými historiky, zaměřenými na daný region (Robert Šimůnek), v neposlední řadě navázání na práce renomovaných historiků a historiků umění, kteří jej v tematickém zaměření předcházeli (Anna Kubíková, Jaroslav Pánek, Viktor Kotrba, Jiřina Hořejší, Jiří Kuthan ad.)

Myslím, že dobrým impulsem k zdokonalení vlastních badatelských nástrojů byly Lavičkovi i jeho opakované polemiky s generačním kolegou Hynkem Látalem, který se věnuje stejnému materiálu (jihočeská pozdně gotická architektura) z trochu jiného úhlu pohledu - nikoli prvotně jako praktik-památkář (viz např. Roman Lavička, Jihočeské pozdně gotické kostely. Reakce na článek Hynka Látala, *Umění* LIII/2005, s. 395-400. - H. Látal, Odpověď Romanu Lavičkovi, *ibidem*, s. 401-402).

Předkládaná disertační práce je tedy svým způsobem zúročením Lavičkovy mnohaleté práce i souhrnem jeho dosavadního bádání na téma pozdně gotické

jihočeské architektury, opřených o pravidelně publikované dílčí výsledky v periodikách, sbornících, katalogích výstav apod. (úctyhodný počet 27 autocitací v závěrečném seznamu literatury je toho důkazem).

Rozčlenění práce do čtyř hlavních kapitol a jejich názvy (Rožmberkové a jejich panství – Kameníci a kamenická huť – Kostel - Pozdně gotická sakrální architektura na rožmberském panství-vývojový přehled) samy o sobě vypovídají o určujícím socio-historickém přístupu, kombinovaném s formálně-komparativní metodou. Vliv na autorův přístup měla jistě jeho douholetá památkářská praxe, spolupráce s historikem (R. Šimůnkem) a sám studovaný materiál. Velké množství sakrální architektury, stavěné na území rožmberské domény mezi l. 1450-1550, se autor snaží přiblížit a utřídit pomocí veškerých dostupných zachovaných pramenů: od archivních přes epigrafické, heraldické, a výpovědní hodnotu staveb samotných. Přínosná je kapitola, zabývající se otázkou stavebníků těchto kostelů a jejich financováním, tedy podílem nejen vladařského rodu, ale zejména městských a venkovských komunit, cechů i jednotlivých dárců – cenná je proto, že se opírá o pramennou základnu a dochází k plastickému obrazu pozadí stavební činnosti. Další kapitola, věnovaná otázce fungování kamenických hutí při hlavních kostelech, migraci kameníků a s tím spojené výpovědní hodnotě kamenických značek, zahrnuje logicky oddíl, soustředěný nejen na známý kamenický cech, zřízený někdy k roku 1497 se souhlasem Petra IV. Rožmberka vrchním kameníkem na rožmberském panství, mistrem Hansem Geztingerem, ale také na otázku tzv. Rožmberské huti a její „umělecký projev“. Autor zde vychází z detailní komparace určitých společných znaků vybraných kostelů a definuje několik okruhů kolem nejvýznamnějších staveb, stavitelů i stavebníků. (Kapitola se pak nutně zčásti překrývá s otázkami konstrukce a obrazců kleneb v kapitole následné (III.Kostel) nebo závěrečné (IV....vývojový přehled..).

III. kapitola, věnovaná kostelu, sleduje krok za krokem funkce jednotlivých prostor sakrální stavby od sakristie, kostnice, kněžiště k lodi a jejímu zaklenutí, a přechází od kleneb k věži a mimoliturgickému užívání staveb, končí u architekturu dotvářejících maleb, kamenných luceren mrtvých a Božích muk. I když je otázka fungování sakrální stavby jako celku i jejích rozličných částí velmi důležitá a díky opětným komparacím v rámci kostelů na rožmberském panství přínosná a zajímavá (velmi cenné doklady polychromie architektury, autentických maleb, komemorativních nápisů atd.), mám pocit, zda se tak celek (skupina kostelů na rožmberském panství) nerozpadá do jakýchsi kostek domina, které lze donekonečna přeskupovat aniž by výsledný obrazec dospěl k přesvědčivému komplexnímu uchopení tohoto fenoménu.

Např. otázka typu dvoulodních kostelů je jen víceméně naznačena bez hlubší analýzy jejich geneze a specifických proměn ve vazbě na starší výskyt a jeho přeformulování u konkrétních jihočeských staveb. Podobně kroužené klenby Hanse Getzingera jsou podány přesvědčivě pokud jde o vzájemné vazby Haslachu, Chvalšín, Rožmberka atd., ale bez ukotvení a porovnání architektonického projevu tohoto mistra v dobovém klenebním umění Rakouska a Bavorska.

Stejně tak závěrečná kapitola slibuje sice v titulu „vývojový přehled“, ten se však omezuje spíše na sice velmi užitečnou chronologii stavební činnosti a vztahy jednotlivých staveb mezi sebou, ale opět rezignuje na širší uměleckohistorické zhodnocení.

Práce se opírá o opravdu obdivuhodnou znalost studovaného materiálu a celkový dobový kontext. Rozsah a různorodost vybrané sakrální architektury vybízí k jejímu jinému-novému uchopení bez apriorních slohových a ideologických premis.

Metodicky je přesný popis tvaru, účelu a historických okolností zárukou objektivního přístupu bez něhož nelze přejít k dalším interpretacím. Ty interpretace mi tu ale právě trochu schází. Tedy hlubší vlastní analýza uměleckého díla coby svěbytného pramene s vyústěním v riskantní, ale nutnou interpretaci, a také zasazení do širší dobové architektonické praxe (např. konvolut vídeňských plánů a rysů je zmíněn jen v Koepfově edici, nikoli v novém Böckerově vydání).

Uvědomuji si na druhé straně, že pracovní vytížení autora mu neumožňuje delší a soustředěnější studium v zahraničních knihovnách, které je k tomu nezbytné, a že naopak dokázal toto „vytížení“ zužitkovat plnou měrou v shromáždění a utřídění skutečně cenných nových poznatků přímo z terénu. Prokázal v tom velkou erudici, schopnost reflexe historických dobových reálií, samostatnost v přístupu k analyzovanému materiálu a systematickosti ve zveřejňování badatelských výsledků.

Díky tomu jeho práce podává v mnohém opravdu nový obraz sakrální architektury na rožmberském dominiu v daném časovém úseku.

Práci proto doporučuji k obhajobě

V Praze, dne 25.8.2012

Klára Benešová